

مرکز تحقیقات استراتژیک
معاونت پژوهش‌های سیاست خارجی

گزارش

شماره ۲۰۸

شهریور ۱۳۹۵

محمود شوری
پژوهنگر مرکز تحقیقات استراتژیک

همکاری روسیه و آمریکا در حلب

مقدمه

هفته گذشته سرگئی لاوروف وزیر امور خارجه روسیه و جان کری وزیر امور خارجه آمریکا پس از دوازده ساعت گفتگو در ژنو اعلام کردند که این گفتگوها سوء تفاهم‌ها میان روسیه و آمریکا را کاهش داده و دو طرف را به یک راه حل عملی برای همکاری نظامی در حلب و حتی در سایر نقاط سوریه نزدیک کرده است. پیش از مذاکرات وزرای خارجه، کارشناسان نظامی دو طرف نیز در ژنو راه‌های عملیات نظامی مشترک در حلب را مورد بررسی قرار داده بودند. سرگئی شویگو وزیر دفاع روسیه نیز در مصاحبه‌ای به خبرنگاران گفته بود که ما در حال حاضر در مرحله بسیار فعال مذاکرات با همکاران آمریکایی هستیم. شویگو تأکید کرد که روسیه و آمریکا در حال حرکت گام به گام برای نزدیک‌تر شدن به شروع مبارزه مشترک علیه تروریست‌ها و تلاش برای بازگرداندن صلح در سوریه هستند.

اگر چه اخبار و گزارش‌ها طی چند ماه اخیر حکایت از افزایش قابل توجه رایزنی‌ها میان آمریکا و روسیه برای رسیدن به یک راه‌حل غیر نظامی برای

حل و فصل بحران سوریه و در گام نخست مدیریت بحران انسانی در حلب دارد، اما این موضوع که با توجه به دلایل و انگیزه‌های دو طرف برای رسیدن به یک توافق، چنین توافقی تا چه اندازه امکان‌پذیر و یا مؤثر خواهد بود، هنوز مورد تردید است.

تا آنجایی که به روسیه مربوط می‌شود، به نظر می‌رسد که سه مسئله زیر در تبیین راهبرد روسیه در حلب نقش محوری ایفا می‌کنند:

۱. از نظر روسیه رسیدن به یک پیروزی نظامی قاطع در حلب قابل دسترس نیست: از نظر روس‌ها، پس از چهار سال نبرد پایاپای، دستیابی به یک پیروزی نظامی در حلب برای هر یک از طرفین غیر ممکن است و به همین دلیل باید موازنه قدرت در این شهر از طریق مذاکرات سیاسی دچار تغییرات اساسی شود. به عبارت دیگر، روس‌ها امیدوارند از طریق مذاکرات سیاسی با آمریکا گروه‌های مخالف در حلب را به دو قسمت میانه‌رو و افراطی تبدیل کنند. در صورت موفقیت روسیه در این زمینه، این تقسیم‌بندی موجب خواهد شد که گروه‌های میانه‌رو اسلحه خود را زمین گذاشته و وارد فرایند مذاکرات

۲ همکاری روسیه و امریکا در حلب

همانطور که گفته شد پیش از این نیز امریکا و روسیه در این زمینه گفتگوهای زیادی را انجام داده بودند اما هر بار پس رسیدن به برخی توافقات مقدماتی اختلاف نظرها در این زمینه اوج گرفته است. به طور نمونه در اوایل ماه ژوئن پس از تهاجم جدید گروه‌های مخالف در شمال حلب، مقامات روسی امریکایی‌ها را متهم کردند که با طولانی کردن زمان تفکیک گروه‌های میانه‌رو و تروریست از یکدیگر، زمان لازم را برای تجدید قوا در اختیار آنها قرار داده‌اند.

۲. اقدام نظامی قاطع یک‌سویه برای آزادی حلب می‌تواند به یک فاجعه انسانی در این شهر تبدیل شود: ظاهراً وخامت اوضاع در حلب هم طرف امریکایی و هم طرف روسی را متقاعد کرده است که مسیری برای پایان دادن به درگیری‌ها در این شهر بیابند. در حال حاضر به گفته منابع روسی نزدیک به ۷۰۰ هزار نفر همچنان در حلب زندگی می‌کنند که بخشی از آنها در شرق و غرب حلب در گروگان گروه‌های افراطی قرار دارند. با توجه به پیچیدگی اوضاع در حلب، روسیه علاقه‌ای ندارد با تشدید حملات به مخالفان در این شهر، وجهه‌ای غیر انسانی از خود در سوریه به جا بگذارد. به عبارت دیگر، از نظر روس‌ها پیروزی نظامی در حلب در مقابل فاجعه انسانی که می‌تواند ببار بیاورد و تصویر منفی‌ای که از روسیه در افکار عمومی منطقه و جهان ایجاد کند، قابل اعتنا نیست. به همین دلیل، روسیه از آتش‌بس ۴۸ ساعته به منظور ارسال کمک‌های بشر دوستانه به این شهر حمایت کرده است. با این حال، بر اساس بیانیه وزارت خارجه روسیه گروه‌های افراطی در شرق حلب علیرغم توافق اولیه، مانع از دسترسی مردم به این کمک‌ها شده‌اند. بیانیه وزارت خارجه روسیه

سیاسی شوند و در مقابل گروه‌های افراطی با همکاری مشترک امریکا و روسیه مورد تهاجم قرار گیرند. چنانچه چنین توافقی حاصل شود، این موضوع می‌تواند یک دستاورد مهم برای روسیه تلقی شود. به همین دلیل یکی از مشکلات اصلی پیش‌روی امریکا و روسیه برای رسیدن به یک راه‌حل مشترک، موضوع تفکیک شبه نظامیان در حال نبرد در این شهر بوده است. به گفته لاوروف جدا کردن گروه‌های مخالف معتدل از شبه نظامیان جبهه‌النصره یک عنصر کلیدی در کاهش خشونت‌ها در سوریه است. لاوروف در مصاحبه مطبوعاتی پس از مذاکره با کری اعلام کرد که روسیه فهرستی از گروه‌هایی که آنها را تروریست می‌داند به امریکا ارائه کرده است و امریکایی‌ها نیز برای نخستین بار فهرستی از گروه‌هایی که پس از میانجیگری امریکا حاضر به ترک مواضع هستند را ارائه داده‌اند. به گفته مقامات امریکایی و روسی، با توجه به اینکه گروه‌های مخالف، سرزمین‌های تحت کنترل خود را در اختیار یکدیگر قرار می‌دهند، جداسازی تروریست‌ها از شبه‌نظامیان میانه‌رو بسیار دشوار است. بر اساس اظهارات برخی از منابع روسی، امریکا و روسیه در مورد آغاز حملات هماهنگ شده به تروریست‌ها در حلب از اواسط ماه سپتامبر به توافقاتی دست پیدا کرده‌اند. یکی از زمینه‌های همکاری برقراری ارتباط میان پایگاه نظامی حمیمیم در سوریه که تحت اختیار روس‌ها قرار دارد و پایگاه نیروهای امریکایی در امان پایتخت اردن عنوان شده است. تلاش بر این است که تا آن زمان تنها گروه‌هایی در حلب باقی بمانند که حاضر نیستند سلاح خود را در نتیجه یک مصالحه سیاسی به زمین بگذارند.

به این مسئله هم اشاره کرد که در مذاکرات ماه ژوئن که در مسکو انجام شد، یک ساعت بیشتر از این دو طرف با یکدیگر مذاکره کرده بودند. با توجه به مسیری که روسیه در سطح جهانی دنبال می‌کند و به ویژه پس از انزوای سیاسی که روسیه پس از بحران اوکراین با آن مواجه بوده است، روس‌ها به دنبال نشان دادن این مسئله هستند که تنها روسیه و امریکا هستند که می‌توانند مسائل مهم جهانی را حل و فصل کنند.

همچنین نحوه انعکاس این اقدام گروه‌های تروریستی در مطبوعات غربی و برخی از پایتخت‌های منطقه را مورد انتقاد قرار می‌دهد. در حال حاضر قطع آب بخش‌هایی از شهر حلب شرایط زندگی در آن را بسیار دشوارتر ساخته است.

۳. از نظر روسیه حل و فصل مسئله حلب می‌تواند به مدلی از همکاری موفق امریکا و روسیه در حل و فصل مسائل جهانی تبدیل شود: روس‌ها اگرچه امریکایی‌ها را در فرایند مذاکرات طرف صادقی نمی‌دانند و معتقدند که امریکایی‌ها بیشتر به دنبال نمایش مبارزه با داعش در منطقه هستند، اما امیدوارند که گام به گام آنها را به موضعی وارد کنند که راه بازگشتی برای آنها وجود نداشته باشد. همان‌طور که گفته شد، امریکایی‌ها در جریان مذاکرات اخیر برای نخستین بار فهرستی از گروه‌های میانه‌رو را در حلب منتشر کردند که به شفاف شدن هر چه بیشتر صحنه عملیاتی در حلب کمک می‌کند؛ امری که امریکایی‌ها پیش از این از آن اجتناب می‌کردند. یکی دیگر از موضوعاتی که وزیرای خارجه امریکا و روسیه ظاهراً در مورد آن در ژنو به توافق رسیده‌اند، حضور تمامی گروه‌ها در مذاکرات صلح می‌باشد. این مسئله شامل گروه‌های کرد نیز می‌شود که در گذشته به دلیل مخالفت ترکیه از مذاکرات کنار گذاشته شده بودند.

از سوی دیگر، برای روسیه نیز نمایش همکاری با امریکا به عنوان دو قدرتی که می‌توانند مسائل جهانی را حل و فصل کنند بسیار حائز اهمیت است. لاوروف وزیر خارجه روسیه، در مصاحبه مطبوعاتی پس از مذاکرات اخیر ژنو که ۱۲ ساعت به طول انجامید، با افتخار از اینکه رکوردی در مذاکرات سیاسی به جا گذاشته است سخن گفت. لاوروف البته